

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО У ТВОРЧОСТІ МИРОСЛАВА ВІНТОНЯКА

УДК 739.5(477.8)

Олег ГАРКУС,

*аспірант, старший викладач, заввідділу художнього металу
кафедри прикладного та декоративного мистецтва КІПДМ ЛНАМ,
м. Львів, Україна*

Анотація. У статті подається інформація до історії розвитку художнього металу другої половини ХХ – початку ХХІ ст; проводиться аналіз творчості майстра по металу Мирослава Вінтоняка; звертається увага на вплив художньої школи в контексті збереження народних традицій у творчості випускників Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ.

Ключові слова: народні ремесла, мосяжництво, мистецька школа, Косівський інститут, художній метал.

Друга половина ХХ ст. внесла значні зміни у розвиток народного мистецтва Гуцульщини й мосяжництва зокрема. За час панування радянської влади з асортименту продукції майстрів, фабричних підприємств, цехів зникли вироби, що за формою, декором нагадували хрест або хрещаті мотиви. Насамперед це – зґарди, шелести, енколпіони, нагрудні хрести. Помітним процесом у відродженні такого типу виробів було створення відділу художнього металу в Косівському технікумі народних художніх промислів, де через розширення тематичного діапазону, варіативність та інтерпретацію традиційних композиційних схем гуцульського металіства стало можливим створення нових зразків прикрас.

Від 2000-х рр. намітилася загальна тенденція авторського ювелірта на Гуцульщині, де центром і основною рушійною силою виступає Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ, випускники якого продовжують працювати з металом. Добрим прикладом розвитку традиційного металу на Гуцульщині є творчість молодого майстра-художника Мирослава Вінтоняка. Він не тільки наслідує класичні зразки мосяжництва, але й творчо інтерпретує форми та декор, проектує, зберігаючи образно-пластичну мову гуцульського металу.

Фото 1

Фото 2

Народився М. Вінтоняк 1983 р. у м. Косів, навчався в Косівській середній школі № 1, після закінчення якої 1998 р. вступив до Косівського училища прикладного та декоративного мистецтва. Пізніше продовжив навчання в Косівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва. Закінчив Мирослав навчання 2005 р., отримавши диплом спеціаліста. Першою його дипломною роботою був курильний набір «Для гуцула», що складався з люльки та протички (Фото 1). Тіло люльки виконане з латунної бляхи, декорованої карбованими орнаментальними смугами, до якої кріпиться деформована двосферна кришка із деформованими повздовжніми полосами. Коліно люльки складається з двох форм, скріплених твердим припаєм, і завершується гребінцем, декорованим традиційними «підківками», «кружальцями», «цяточками». Характерний для гуцульських люльок видовжений «цибух» складається з двох частин: латунної трубки, декорованої «плетінкою», та дерев'яного «муштука». «Протичка», виконана з латуні, декорована насіченими орнаментальними смугами з «трикутничками», «кружальцями», «цяточками», які ритмічно повторюються по формі виробу. За період навчання в інституті Мирослав удосконалюється в майстерності виконання в матеріалі, одночасно зростають його мистецькі якості, виявляється талант як проектанта. Виконує дипломну роботу – ювелірний гарнітур «Легенда» (Фото 2), що складається з нагрудної прикраси та кульчиків. Композиційна схема нагрудної

прикраси є досить складною, ділиться на десять структурних центрів, кожен з яких розбудований за однаковим принципом, що в цілому надає цілісності й створює відчуття гармонії. Здається, що масивні складові прикраси є досить важкими, але завдяки пустотілості елементів, удало застосованих технологічних процесів, добре продуманих з'єднань вона є досить легкою, мобільною, рухливою.

Після завершення навчання Мирослав облаштовує свою майстерню, займається виготовленням прикрас з металу. Творчий потенціал молодого майстра спрямований на виготовлення прикрас, розбудованих на зразках гуцульського мосяжництва. Основним матеріалом у виробках слугує латунь, інколи з уставками міді або срібла. Асортимент виробів досить широкий: згарди, шелести, кульчики, хрестики, нагрудні прикраси, пряжки, люльки. У Мирослава виробляється власний стиль, своєрідна художня мова, набір технологічних прийомів, авторський почерк майстра. Оглядаючи творчий доробок М. Вінтоняка, важко не звернути увагу на низку хрестиків, композиції яких базуються на мосяжних хрестиках Гуцульщини (Фото 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10). Хрестик на фото 3 імітує класичний зразок гуцульського, відрізняється деякою заокругленістю трикутних завершень рамен хреста та побільшеними і заоваленими хрестиками на навершях.

Фото 3

Фото 4

Фото 5

Відрізняється також гравіювання, виконання якого є більш акуратним, витриманим. Перехрестя рамен та розп'яття залишилось усталеним, гравіюваний малюнок на малих хрестиках на вершя видозмінено автором. Ще одним прикладом наслідування класичних зразків є хрестик на фото 4, що повністю повторює форму найдавніших мідних гуцульських хрестів із заоваленими геометричними структурами закінчень навершя. На перехресті накладена спрощена фігура, в якій тільки вгадується форма роз-

п'яття, яке повністю повторює форму хреста. Загалом, фігура розп'яття на гуцульських хрестиках відрізняється від інших спрощеною будовою, перпендикулярно до тіла витягнутими рівними руками, умовним зображенням обличчя.

Поряд із виконанням традиційних зразків, майстер створює нові типи хрестиків (Фото 6, 7, 8, 9, 10) найрізноманітніших форм із дотриманням чіткої композиційної лінії, яка окреслює характерний для Гуцульщини стиль та характер виконання в матеріалі. Під час роботи в матеріалі Мирослав застосовує сучасні засоби та технології, що дозволяє виконувати окремих зразок без застосування литва, де потрібно спочатку виготовити модель із воску та вилити її з металу. Майстер використовує листовий метал для випилювання деталей (тіла хрестика і накладки). Деталі спаюються твердим припаєм. Такий спосіб дозволяє швидко та якісно створити форму з чітким контуром та гранями. Після цього здійснюється декорування гравіюванням, насічкою, швайсикуванням (Фото 6, 7). На фото 8 хрестик виконано за допомогою напаявання трьох шарів металу, що надає йому рельєфності й складності форми. Основа хреста традиційної форми із розширеними трикутними навершьями, декорованими гравіюванням, промені складної форми у вигляді стилізованих перехресть. На них накладається менший за розмірами хрест з круглими закінченнями, які декоровані гравіюваними подвійними лініями хрестоподібної форми, розташованими по діагоналі. Діагональна структура декору підтримує напрямок із трикутними навершьями нижньої форми, що створює враження цілності композиції. Завершує композицію третя накладка у вигляді рівнораменного хреста з відполірованою чистою поверхнею, що слугує домінантою, де завершення хрестика виконані з діагональними зрізами, які підтримують діагоналі по всій структурі виробу.

Фото 6

Фото 7

Фото 8

Фото 9

Фото 10

Фото 11

Цікавими є вирішення центральних частин хрестиків (Фото 9, 10), де фігура розп'яття в хрестоподібному обрамленні нагадує антропоморфні зображення, що надає загальному вигляду ще більшої архаїчності. Солярні мотиви на навершях хрестів нагадують нам про синтез гуцульських вірувань, де тісно переплелось язичницьке начало із християнською релігією. Мирослав удаю передає в сучасному звучанні автентичну приналежність виробу, комбінує, трансформує мотиви, орнаменти, тектоніку форми, зберігаючи регіональну стилістику.

Звернемо увагу й на нагрудні прикраси, наприклад, «Шелести» (Фото 11), виконані в техніках дифування, насічки, волочіння, кручення, паяння. Прикраса має традиційну структуру, бубонці (шелести) рівномірно розподілені «переліжками» та з'єднані поміж собою круглими ланками, що надає виробу рухливості й мобільності. У бубонці уставлені металеві кульки, які при ходьбі створюють звук, подібний до шелесту, звідкіля й походить назва.

Заціпаються «Шелести» маленькими чепражками, стилізованими із традиційних чепраг. Стало на таких прикрасах використовувались великі масивні чепраги. Вони одночасно виконували функцію противаги для утримання рівноваги прикраси при ношенні. В цьому виробі немає такої необхідності. Адже завдяки витонченості переліжок, тонкостінним бубонцям, прикраса є досить легкою. У виробках Мирослава багато різноманітних типів чепраг (Фото 12, 13), розроблених на класичних зразках. Основою композиційної схеми є солярні символи, вони використовуються попарно, слугуючи половинками заціпки.

Чепраги виконані технікою пропилювання, декоровані гравіюванням, насічкою, швайсикуванням. Virізняється чепрага (Фото 13) багатоорнаментованою площиною, рівномірністю нанесення декору, витонченістю ліній, чіткістю й акуратністю виконання. Роботи молодого майстра свідчать про вправне, ювелірне володіння інструментом, відчуття гармонії, матеріалу.

Мирослав наочно демонструє результат взаємодії академічної школи та народного мистецтва, створює металеві прикраси, які репрезентують автентичну регіональну приналежність. Вибір матеріалу, першоджерела ставлять перед майстром завдання формального значення, що робить можливим збереження традиції. Якість природи самого матеріалу відкриває пластичні можливості у пошуку форми, тактовному трактуванні декору, несе не тільки образно-символічне, а й функціональне значення. М. Вінтоняк зарекомендував себе яскравим виразником творчих тенденцій серед ювелірів нового покоління, в роботах якого ми бачимо традицію і новаторство.

Фото 12

Фото 13

TRADITIONS AND INNOVATIONS IN THE CREATIVE WORK OF MYROSLAV VINTONYAK

OLEH HARKUS,

*Postgraduate student, instructor, head of the department of metalwork,
chair of applied and decorative art, College of Applied and Decorative Art
of Lviv National Academy of Art,
Lviv, Ukraine*

Annotation. *The article deals with the information about the development of artistic metal in the second half of the 20th – beginning of the 21st centuries. The author analyzes creative work of Myroslav Vintonyak, a metalwork master. He pays attention to the way the Art School influenced creative works of the graduates from Kosiv Institute of Applied and Decorative Arts of Lviv National Academy of Arts in the context of preservation of folk traditions.*

Key words: *folk handicrafts, metalwork, the Art School, Kosiv institute, artistic metalwork.*